

Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā'da İki Tantracı Unsur: Tanrıça ve Hayvan Kurbanı

Beyza Aybike DEVECİ | ORCID: [0000-0003-1911-3163](https://orcid.org/0000-0003-1911-3163) | ROR ID: <https://ror.org/015scty35> | E-Posta: beyzaybike@gmail.com

Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi, Kastamonu, Türkiye

Öz

Hinduizm'de ibadet genellikle bireysel bir şekilde gerçekleştirilmekle birlikte topluca uygulanan biçimleri de bulunmaktadır. Yıllık festivaller toplu ibadetlerin en belirgin örnekleridir. Dini ve kültürel yaşamın önemli bir parçasını oluşturan bu festivallerin her biri farklı tanrılarla yahut tanrıçalarla ve mitolojik olaylarla ilişkilidir. Hindu festivalleri ritüelleri, duaları, dansları, festivalle ilişkili heykellerin yapılmasını, kutlamanın konusuyla ilgili olayların sergilendiği çadırların hazırlanmasını ve birlikte yenilen yemekleri içerir. Birlik ve beraberlik içinde kutlanan festivaller bir yandan tapınılan tanrıya, tanrıçaya bağlılığı kuvvetlendirirken diğer yandan toplumsal birliği pekiştirir. Hinduizm'deki festivallerin kutlama biçimleri bölgeden bölgeye değişiklik gösterdiği gibi dini geleneklere göre de farklılıklar ihtiva eder. Çalışmamızın konusu olan Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivalleri tüm Hindular tarafından kutlanan önemli bir festivaldir. Tanrıçaya adanan bu festivallerden Durgā Pūcā tüm Hindistan'da Kālī Pūcā ise Batı Bengal, Assam, Odiş/Orissa ve Tripura gibi doğu Hindistan bölgelerinde kutlanır. Makale Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerini ve bu festivallerde yer alan tantracı unsurları incelemeyi amaçlar. İnceleme konusu olarak bu iki festivalin seçilmesinin sebebi genel olarak Hinduizm'deki temel kutlama şekillerini devam ettirmekle beraber tanrıçaya tapımın ve hayvan kurbanının festivalin merkezinde yer almasıdır. Makalede Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerinden söz edildikten sonra Tantracılığın ne zaman ve nerede ortaya çıktığından ve tantracı unsurlardan bahsedilecektir. Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerinde tantracı unsurların nasıl yer aldığı ve bu unsurların dini açıdan ne anlama geldiği üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda tanrıçaya tapım ve hayvan kurbanının bu festivallerin merkezinde yer alması tantracı düşüncenin etkisini anlamak açısından önemlidir. Zira Tantracılık yüce varlık anlayışında şakkiye önem verir ve onun tezahürleri olarak görülen tanrıçayı merkeze koyar, geleneksel

Hindu düşüncesinin kabul etmediği ibadetleri kabul eder ve uygular. Zaman içerisinde bu ibadetler belirli gruplar tarafından devam ettirilmekle birlikte bazı ibadetlerin ve festivallerin kutlanış biçimlerinde kendini gösterir. Çalışmada dinler tarihinin betimleyici yöntemi kullanılarak festivaller, kavramlar ve fenomenler tanımlanmaya çalışılmıştır. Din fenomenolojisi metodundan faydalanarak Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerinde gerçekleştirilen ritüellerin incelemesi yapılmıştır. Kavramların Türkçe'ye doğru ve eksiksiz bir şekilde aktarılabilmesi için Türkçe'de karşılığı olan harflerin yanında Hint hükümeti tarafından kabul edilen ISO 15019 çeviri yazım tablosu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Dinler Tarihi, Hinduizm, Tantracılık, Durgā Pūcā, Kālī Pūcā, Tanrıça, Hayvan Kurbanı.

Atıf Bilgisi

Deveci, Beyza Aybike “Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā’da İki Tantracı Unsur: Tanrıça ve Hayvan Kurbanı”. Dini Araştırmalar 67 (Aralık 2024), 254-275.

<https://doi.org/10.15745/da.1526941>

Geliş Tarihi	02.08.2024
Kabul Tarihi	28.11.2024
Yayın Tarihi	20.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Köleme
Etik Beyan	* Bu çalışma Prof. Dr. Ali İsra Güngör danışmanlığında Beyza Aybike Deveci tarafından Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanan “Hinduizm’de Tantracılık” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İntihal.net
Etik Bildirim	diniarastirmalar98@gmail.com
Yapay Zeka Bildirimi	Bu çalışma hazırlanırken yapay zeka araçları kullanılmamıştır.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Two Tantric Elements in Durgā Pūcā and Kālī Pūcā: Goddess and Animal Sacrifice

Beyza Aybike DEVECİ | ORCID: [0000-0003-1911-3163](https://orcid.org/0000-0003-1911-3163) | ROR ID: <https://ror.org/015scty35> | E-mail: beyzaybike@gmail.com

Kastamonu University, Faculty of Divinity, History of Religions, Kastamonu, Türkiye

Abstract

In Hinduism, worship is usually practiced individually, but there are also collective forms of worship. Annual festivals are the most prominent examples of collective worship. Each festival, which constitutes an essential part of religious and cultural life, is associated with different gods or goddesses and mythological events. Hindu festivals include rituals, prayers, dances, the creation of statues associated with the festival, the preparation of tents showcasing events related to the celebration's theme, and communal meals. Celebrated in unity and solidarity, festivals strengthen devotion to the god and goddess worshipped while reinforcing social unity. The ways of celebrating festivals in Hinduism vary from region to region, depending on religious traditions. The Durgā Pūcā and Kālī Pūcā festivals, which are the subject of our study, are important festivals celebrated by all Hindus. Dedicated to the Goddess, Durgā Pūcā is celebrated all over India, while Kālī Pūcā is celebrated in eastern Indian regions such as West Bengal, Assam, Odisha/Orissa and Tripura. The article aims to examine the Durgā Pūcā and Kālī Pūcā festivals and the tantric elements in these festivals. The reason for choosing these two festivals as the subject of the study is that, although they continue the primary forms of celebration in Hinduism in general, goddess worship and animal sacrifice are at the center of the festival. After mentioning the Durgā Pūcā and Kālī Pūcā festivals, the article will discuss when and where tantricism and tantric elements emerged. How tantric elements are present in the Durgā Pūcā and Kālī Pūcā festivals and what these elements mean in religious terms will be emphasized. In this context, the centrality of goddess worship and animal sacrifice in these festivals is important for understanding the influence of tantric thought. Because tantricism attaches importance to the shakti in the understanding of the supreme being and puts the goddess, who is seen as its manifestations, at the

center, accepts and practices worship that traditional Hindu thought does not accept. Over time, these worships have been continued by certain groups and manifested in the way some worships and festivals are celebrated. In this study, the descriptive method of the history of religions was used to describe festivals, concepts and phenomena. By utilizing the method of phenomenology of religion, the rituals performed in Durgā Pūcā and Kālī Pūcā festivals were analyzed. In order to accurately and completely translate the concepts into Turkish, the ISO 15019 translation spelling table accepted by the Indian government was used in addition to the letters that correspond to them in Turkish.

Keywords

History of Religion, Hinduism, Tantrism, Durgā Pūcā, Kālī Pūcā, Goddess, Animal Sacrifice.

Citation

Deveci, Beyza Aybike. "Two Tantric Elements in Durgā Pūcā and Kālī Pūcā: Goddess and Animal Sacrifice". *Religious Studies* 67 (December 2024), 254-275.

<https://doi.org/10.15745/da.1526941>

Date of Submission	02.08.2024
Date of Acceptance	28.11.2024
Date of Publication	20.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This study is based on the Ph.D. dissertation entitled "Tantracism in Hinduism" prepared by Beyza Aybike Deveci under the supervision of Prof. Dr. Ali İsra Güngör at Ankara University Institute of Social Sciences. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - İntihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	diniarastimalar98@gmail.com
Artificial Intelligence Statement:	Artificial intelligence tools were not used in the preparation of this study.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Hinduizm’de ibadet günlük hayatın bir parçası olup tanrıya veya tanrıçaya bağlılığı ifade etmek, manevi gelişimi desteklemek ve kurtuluşa ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen uygulamalardır. İbadette daha çok bireysel tecrübeye odaklanıldığından ibadetler çoğunlukla ferdidir. Ancak çalışmamızın konusu olan Durgā ve Kālī Pūcā gibi festivaller, Kumbh Mela gibi hac zamanları yahut *prāṇa pratiṣṭhā* gibi ibadetler toplu şekillerde gerçekleştirilir. Hinduizm’de ibadetlerin uygulanış biçimi çeşitlilik ve derinlik açısından zenginlik gösterir. Bu durum Tantracılık için de geçerlidir. Tantracılıkta ibadet tanrıya veya tanrıçaya adanmışlığın bir göstergesi olmakla birlikte ruhsal aydınlanmaya yardımcı olması, bireyin sahip olduğu ruhsal gücün ve enerjinin (şakti, kuṇḍaliṇi) uyandırılması ve bununla bağlantılı olarak söz konusu yüce varlıkla birleşmeyi sağlaması amacıyla yapılan dini uygulamalardır. Tantracılık Hinduizm’deki ibadetler gibi hem bireysel hem de toplu bir şekilde icra edilir. Hindu geleneğindeki dini uygulamaları ve uygulama biçimlerini devam ettirmekle birlikte Tantracılığın kendine has ibadetleri ve icra etme biçimleri vardır. Bu noktada çalışmamızın konusu olan festivallerdeki tantracı unsurları tespit edebilmek açısından Tantracılık hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Tantracılık Hinduizm’in içinden çıkan kapsamlı ve iç içe geçmiş ekollerden oluşan bir dini gelenektir. Temel Hindu mezheplerinden Şivacılık içinde gelişme imkânı bulan Tantracı-

lığın ne zaman ve nerede ortaya çıktığı ile ilgili kesin bir şey söylemek zordur. Ancak metinlerden¹, yazıtlardan², heykellerden³, ikonlardan⁴ ve bağış kayıtlarından⁵ yola çıkarak ortaya çıktığı bölge ve tarihle ilgili şunları söylemek mümkündür: Tantracılığın Nepal, Bengal, Assam ve Oḍḍiyāna'yı da içine alan bölgede ortaya çıkmış olabileceği ve bu bölgede etkili olduğu düşünülür.⁶ Tarihi açıdan Tantracılığın izleri MS 1. yüzyıla kadar götürülebilmekle beraber 5. yüzyılda açıkça görünür hale geldiği anlaşılır.⁷ 6. yüzyıldan itibaren ise Tantracılığın hem kendi metinleri oluşmaya başlar hem de edebi eserlerde Tantracılıktan daha sık bahsedilir.⁸

¹ Nītisāraḥ 8.64; 10.11; Bṛhat Saṃhitā 48. 24-28; 60.19 ; Bāṇa, Harshacharita, çev. E. B. Cowell and F. W. Thoas, The Royal Asiatic Society, London 1897, s. 85; Bāṇa, Kādambaṛī, çev. C. M. Ridding, Royal Asiatic Society, London 1896, s. 31, 55, 56; Bhavabhūti, Mālatī Mādhva, trans. H. H. Wilson, Elysium Press, Calcutta 1901 Perde 5.

² John Faitfull Fleet, *Corpus Inscriptionum Indicarum*, (Calcutta Superintendent of Government Printing, 1888), 3/72, 78, 49

³ 132 tarihine dayanan Mathura'da iki elinde kutsal kitap, kayıtlı ve kayıtsız bilgiyi sembolize eden tesbihi tutan Cainist bir tanrı heykelinden söz edilir. Heykel her ne kadar Cainistlere ait olsa da Şāktacı tantracı düşünceye göre oyulduğu, elindeki tesbihin Sanskr̥t alfabesi olduğu ve tantracı gelenekte derin bir anlamı olduğu belirtilir (Munish Chandra Joshi, "Historical and Iconographic Aspects of Śāktā Tantrism", *The Roots of Tantra*, ed. Katherine Anne Harper-Robert L. Brown, (USA:State University of New York Press, 2002), 46.)

⁴ Fleet, *Corpus Inscriptionum Indicarum*, 3/s. 21,

⁵ Şivacı tantracı geleneklerden Kāpālikalara açıkça tanımlanmış dört bağış kaydı vardır. Bunlar Kāpāleşvara tapınağı ve orada yaşayan Mahāvratın münzevilerine bağışı kaydettiren erken Çalukya kralı Nāgavardhana (7.yy)'nın İgatpuri'de (Nasik bölgesi) bulunan bakır levhası; bedensel biçimde Kāpālin Saṅkara'ya benzeyen Mahāvratā-dhara'ya (ermiş Dinkara) bir bağışı kaydettiren Parāmara kralı Bhoca kralına ait Tilakvada (Baroda bölgesi) bakır levha yazıtı (11.yy); Çanḍamayya adlı kişiye Somibhaṭṭāraka isimli bir Kāpālika münzevisine yapılan bir arazi bağışını kaydeden Kalanupaka (nalgonda bölgesi) yazıtı (11. yy) ve Kāpālişarman isimli bir brahmana kral Durvinīta tarafından bir arazi bağışını kaydeden Banglore yazıtıdır (David N. Lorenzen, "Early Evidence for Tantric Religion", *Root of Tantra*, ed. Katherine Anne Harper- Robert L. Brown (USA: State University of New York Presss, 2002), 30).

⁶ Lorenzen, "Early Evidence for Tantric Religion", 26; André Padoux, *The Hindu Tantric World*, (USA: The University of Chicago Press, 2017), 23.

⁷ Teun Goudriaan, "Introduction, History and Philosophy", *Hindu Tantrism*, (Leiden/Köln: E. J. Brill, 1979), 20, 22; Benoytosh Bhattacharya, *Jayākhyā Saṃhitā* (Baroda: Oriental Institute, 1931), 34; Padoux, *The Hindu Tantric World*, 21; Jitendra Nath Banerjea, *Paurāṇik and Tāntric Religion*, (Calcutta: University of Calcutta, 1966), 127; John Faitfull Fleet, *Corpus Inscriptionum Indicarum*, (Calcutta: Superintendent of Government Printing, 1888), 72, 78.

⁸ Bana, *Kādambaṛī*, çev. C. M. Ridding, (London: Royal Asiatic Society, 1896), 31, 55, 56; Bhavabhūti, *Mālatī Mādhva*, çev. H. H. Wilson, (Calcutta: Elysium Press, 1901), Perde 5.

Kelime olarak dokuma tezgâhı anlamına gelen Tantracılık⁹ Vedalara ait dini gelenekten farklı kabul edilen, kendine has ritüelleri, sembolleri ve teolojik düşünceleri olan dini düşünce geleneğidir. Evrenin ve bireyin gerçek doğasına yaklaşmayı hedefleyen Tantracılık yüce varlık anlayışında dişil olarak nitelendirilen enerjiyi ve gücü (şakti) merkeze koyar. Teolojik anlamda önemli bir yere sahip olan şakti ibadetlerde özellikle tantracı Şaktacı geleneğin uygulamalarında önemli bir rol oynar. Bu noktada Tantracılığa has unsurlar ortaya çıkar. Bu unsurlar tantracılığın teolojik yaklaşımını anlatmakla birlikte ibadetleri uygulama konusunda kendine özgü yönlerini ortaya koyar. Söz konusu unsurları bazıları on¹⁰ bazıları on sekiz¹¹ maddede ele alır. Genel itibariyle bunlar *maṇḍala* (geometrik şekiller)¹², *yantra* (geometrik diyagramlar), *mantra* (kutsal kelimeler), *mudrā* (el hareketleri), *nyāsa* (bedene mantraların yerleştirilmesi), *pāñça makara* (beş yasaklı madde), *saṭkarman* (altı doğa üstü eylem), *şakti*, *şiva-şakti*, *pīṭhā* (kutsal mekân, özellikle tanrıçaya ait)dir. Bununla birlikte tantracılığa has bazı uygulamalar bulunur. Bunlar *maithuna* (cinsellik ritüeli), *şavasāadhanā* (ceset ritüeli), *yoga ve bali* (hayvan kurbanı)dir. *Maithuna* cinsel enerjinin bireyin bilinç düzeyinin yükselmesini sağlamak, *şavasāadhanā* maddi dünyanın sınırlarından kurtulmak, ölümün ve yaşamın doğasını anlamak, *yoga* bedeninin mikro kozmos olmasıyla birlikte bireyin kendini ve evreni daha derin anlaşılması ve ruhsal dönüşümünü sağlamak ve bali evrensel güçlerle bağlantı kurmak için gerçekleştirilir. Bu unsurlardan ve ibadetlerden bazıları geleneksel Hindu dini düşüncesinde bulunmakla birlikte bunlara verilen önem ve yüklenilen anlam açısından farklılık gösterir.

⁹ Vāman Şivrām Āpṭe, *Sanskṛt-Hindī Koş*, (Varanasi: Çaukhambā Vidyābhavan, 2012), 420; Monier Williams, *A Sanskrit-English Dictionary*, (London: The Clarendon Press, 1964), 436.

¹⁰ Douglas Renfrew Brooks, *The Secret of The Three Cities*, (USA: The University of Chicago Press, 1990), 55-71.

¹¹ Goudriaa, "Introduction, History and Philosophy", 6-9.

¹² Hinduizm'de ve Buddhizm'de önemli bir yere sahip olan sembolik şekillerdir. Meditasyon, manevi gelişim ve kozmik enerjiyi, gücü temsil etme amacıyla kullanılır. Buddhizm ve Hinduizm'de *maṇḍala* kullanımı hakkında detaylı bilgi için bkz. Hüsamettin Karataş, "Tantrikve Ezoterik Dini Geleneklerde Mandala", *Journal of History School*, 43 (2019), 1768-1786; Mehmet Oğuz-Hüsamettin Karataş, "Budizm'de Mandala Anlayışı ve Mandala Çeşitleri", *Toplum Bilimleri Dergisi*, 31 (2021), 177-199; Mehmet Oğuz-Hüsamettin Karataş, "Hint Dini Geleneğinde Mandala Ritüel İlişkisi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 122 (2021), 574-596.

Ayrıca söz konusu ibadet ve unsurlar Veda düşüncesinden farklı olup kişinin kendi bedenindeki çift kutuplu tanrısallığı (şiva-şakti) gerçekleştirmeye teşvik eden kurtuluş ya da ruhsal mükemmellik arayışının araçları olarak görülür.

Çalışmamızın konusu olan Durgā Pūca ve Kālī Pūcā genelde Hinduizm'in özelde Şāktacı tāntrikaların önemli festivalleridir. Durgā Pūca tüm Hindular tarafından Hindistan genelinde kutlanan festival olarak dikkat çekerken Kālī Pūcā Batı Bengal, Assam, Odişa/Orissa ve Tripura gibi doğu Hindistan bölgelerinde kutlanır. Her iki festival tāntrikaların özelde Şāktacı tāntrikaların yoğun olduğu Nepal, Bengal gibi yerlerde ayrı bir öneme sahiptir. Tanrıça'ya (Durgā, Kālī) adanan festival onların zaferlerini anmak ve kutlamak amacıyla sonbahar döneminde gerçekleşir. Toplumun geniş katılımıyla icra edilen festival kurban, dans, müzik ve çeşitli etkinliklerle her mahallenin sokak köşelerinde *pandalların* (çadır) kurulmasıyla icra edilir. Kutlama sırasında ibadetlerin merkezinde tantracı düşüncede şaktinin tezahürü olarak tanrıçanın yer alması ve hayvan kurban edilmesi dikkat çekicidir. Bilhassa hayvan kurbanı tanrıçaya adanmanın ve ona ibadetin önemli bir parçası olması hasebiyle önemlidir. Bu nedenle şakti ve kurban üzerinden festivalleri ele almak çalışmamızın konusunu oluşturur. Ülkemizde Durgā Pūca ile ilgili bildiri metni bulunmaktadır.¹³ Tespit edebildiğimiz kadarıyla Kālī Pūcā hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı Durgā Pūca ve Kālī Pūcā festivallerinin merkezinde yer alan tanrıça ve hayvan kurbanının tantracı unsurlar olabileceğine işaret etmektir.

Çalışmada dinler tarihinin betimleyici yöntemi kullanılarak festivaller, kavramlar ve fenomenler tanımlanmaya çalışılmıştır. Din fenomenolojisi metodundan faydalanarak Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerinde gerçekleştirilen ritüellerinin incelemesi yapılmıştır. Kavram-

¹³ Beyza Aybike Devci, "Hinduizm'de Durgā Pūcā'nın Yeri ve Önemi", V. Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, ed. Ümit Güneş, Eyüp Sami Yavaş, (İstanbul: İlem, 2016), 211-223.

ların Türkçe'ye doğru ve eksiksiz bir şekilde aktarılabilmesi için Türkçe'de karşılığı olan harflerinin yanında Hint hükümeti tarafından kabul edilen ISO 15019 çeviri yazım tablosunu kullanılmıştır.

1. Durgā Pūca ve Kālī Pūcā

Samilerin Durgā Pūca tanrıça Durgā'ya atfedilen ve Vicayādaşmī'yi (Dasara) içine alan bir festivaldir. Durgā Pūcā yılda iki kez kutlanır. Bunlardan biri Çaitra (Mart-Nisan) diğeri Aşvin (Eylül-Ekim) ayında gerçekleşir. Sonbahar kutlaması şeklinde bilinen Aşvin ayındaki Durgā Pūcā kutlamaları daha çok öne çıkar ve neredeyse tüm Hindistan'da kutlanır. Özellikle Batı Bengal eyaleti festivalin ana merkezidir. Nitekim Durgā Pūcā Batı Bengal eyaletinin başkenti Kalküta'nın en büyük festivali olup 2021'de UNESCO Intangible Cultural Heritage List'e (Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi) eklenir.¹⁴ Festival zamanı Kalküta'nın her mahallesinde tanrıça Durgā'nın heykelleri inşa edilir, onunla ilgili mitleri anlatan renkli ve ilgi çekici çadırlar (*pandal*) kurulur.¹⁵

Durgā Pūcā Hindistan'da farklı isimler altında kutlanır. Nitekim Kuzey Hindistan'ın Hindī konuşulan bölgelerinin bazılarında *Ram Lila*¹⁶ Bengal'de *Akal-Bodhan*, *Şaradiya Pūcā*, *Şarodotsab*; Gucarat, Uttar Pradeş, Pencap, Kerala ve Maharaştra'da *Navarātri Pūca*; Himaçal Pradeş'te, Tamil Nadu, Karnataka, Maisur'da *Kullu Dussehra* olarak adlandırılır. Dokuz gün ve geceden oluşan bu festival Aşvin ayının birinde bir başka ifadeyle yeni ay zamanında başlar ve aynı ayın dokuzunda sona erer. Onuncu gün Vicayādaşmī (Dasara) festivali gerçekleşir.¹⁷

Durgā Pūcā genel olarak tüm Hindular için önemli olmakla birlikte esas olarak tantracı Şāktacıların ilgi odağıdır. Zira tāntrikalar için doğası gereği tanrıça ilkel yaratıcı, sürdürücü

¹⁴ Unesco, "Durga Puja in Kolkota" (Erişim, 17 Ekim 2024).

¹⁵ Om Lata Bahadur, *Book of Hindu Festivals and Ceremonies*, (New Delhi: UBSPD, 2000), 158, 159; T. Richard Blurton, *Bengali Myths*, (London: The British Museum Press, 2007), 29, 336.

¹⁶ A. J. Constance D. J., Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, (USA: The Rosen Publishing Group, 2007), 309.

¹⁷ Balaji Sitaram Koyhare, *Hindu Holidays*, (Bombay: The Times Press, 1904), 63.

ve yok edici dişil güç ve enerji olarak ele alınır ve şakti şeklinde isimlendirilir. Şakti kendisini *kuṇḍalinī*, ilahi kelam (*vāc*) biçiminde gösterdiği gibi tanrıça olarak da tezahür eder. Festival uyuyan Durgā'nın uyandırılmasıyla başlar ve festivalin amacına uygun canlandırılan geçici bir heykelin hazırlanmasıyla devam eder.¹⁸ Her gece tanrıça Durgā'nın farklı tezahürlerine (Şailputrī, Brahmaçarinī, Çandraghanṭa, Kuşmāṇḍa, Skanda Mātā, Kātyāyanī, Kālāratrī, Mahā Gaurī ve Siddhidatrī) tapınılır. Güney Hindistan'da Durgā'nın yanında Lakṣmī ve Sarasvatī gibi diğer tanrıçalara ibadet edilir.¹⁹ Başlangıçta detaylı ritüelleri olmayan Durgā Pūcā belirli bir bölgede kutlanırken zamanla Hindistan geneline yayılmış ve kutlamalarda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişimler özellikle süslemelerde, heykellerde, okunan mantralarda ve sunulan kurbanlarda olmuştur. Böylece Bengali ve Bengali olmayan şeklinde iki kutlama ortaya çıkmıştır.

Kutlamaların Bengali olan formunda tantracı unsurlar yoğunlukta olup Bengalli topluluklar tarafından icra edilmektedir. Bengali olmayan biçiminde ise Vedacı ve Purāṇacı öğeler kullanılmaktadır.²⁰ Hindistan genelinde gerçekleşen kutlamalar çoğunlukla ikinci şekilde icra edilmektedir.

Tanrıça Kālī adına düzenlenen Kālī Pūcā, Ratanṭī Çaturdaş ve Phalahāriṇī Pūcā olmak üzere üç festival vardır. Bu festivallerden en yaygın olanı Kālī Pūcā'dır. Festival Divalī'den hemen önce kutlandığı için bazen Kālī Pūcā'dan Divalī şeklinde bahsedildiği görülür.²¹ Kālī Pūcā, Şyama Pūcā ve Mahāniṣa Pūcā olarak da isimlendirilir.

¹⁸ A. Jones Constance, "Dassain", *Religious Celebrations*, ed. J. Gordon Meltor-James A. Beverley, Christopher Buck-A. Jones Constance, (California: ABC-CLIO, 2011), 1/239-241.

¹⁹ Sauresh Ray, *Durga Puca*, (Callington: Religious And Moral Education Press, 1990), 24.

²⁰ Hillary Peter Rodrigues, *The Liturgy of Durga Puca Withinter Pretations* (New York: State University of New York Press, 2003), 18.

²¹ Chintaharan Chakravarti, *The Tantras Studies on Their Religion and Literature*, (Calcutta: Punthi Pustak, 1963), 91.

Kālī Pūcā Durgā'nın farklı tezahürleri altında Durgā'ya tapımın başka bir ifade biçimidir. Festival Durgā'nın Kālī biçiminde ifrit Rakta Bicā'ya karşı kazandığı zaferi anmak için kutlanır. Festival zamanı gelmeden önce Kālī'yi temsil eden çok sayıda heykel yapılır. Bu heykellerde siyah tenli, dört kollu olan Kālī'nin kulağında ceset şeklinde küpe, boynunda kafataslarından bir kolye ve belinde düşmanların ellerinden yapılmış bir etek vardır. Tanrıçanın bu öfkeli ve korkunç görüntüsüne gece ibadet edilir. Ona çok sayıda hayvan kurbanı sunulur.²²

Kālī Pūcā'nın kutlama tarihi çok eskiye dayanmamaktadır. Festivalle ilgili kutlamalar 18. yüzyılı ortalarında Bengal'in Nadia şehrinde yaşamış Rācā Kṛṣṇaṇḍra Rayā'ya (1710–1783) dayandırılmaktadır.²³ Nitekim Ward eserinde Nadia şehrinin zamindarı Rācā Kṛṣṇaṇḍra Rayā ve onun iki halefinin Kartika ayında Şyama festivalini düzenleme yetkisine sahip olduklarından, her yıl burada yaşayanlara bu festivali kutlamaları için emir verdiklerinden, emre uymayanların en ağır cezalarla tehdit edildiğinden bahsetmektedir. Ayrıca o, tanrıça Kālī'ye pek çok hayvanın kurban edildiğinden ve ona sunu olarak alkol sunulduğundan söz etmektedir.²⁴ Kālī Pūcā kutlamalarının ilk kamusal düzenlemelerinin tam olarak ne zaman ortaya çıktığını söylemek zor olmakla birlikte²⁵ günümüzde festival Bengal bölgesinde daha yoğun bir şekilde kutlanmaktadır.

²² W. J. Wilkins, *Modern Hinduism*, (New York: Welford & Co., 1887), 231, 232; John Murdoch, *Hindu and Muhammadan Festivals*, (New Delhi: Asian Education Services, 1991), 68.

²³ Rachel Fell McDermott, *Revelry, Rivalry, and Longing for the Goddesses of Bengal: The Fortunes of Hindu Festivals*, (New York: Columbia University Press, 2011), 184.

²⁴ William Ward, *A View of The History, Literature, and Religion of The Hindoos*, (Madras: Law Bookseller and Publishers, 1863), 95, 96.

²⁵ McDermott, *Revelry, Rivalry, and Longing for the Goddesses of Bengal: The Fortunes of Hindu Festivals*, 309.

2. Şakti

Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā festivallerinde ele alacağımız ilk tantracı unsur festivallerin merkezinde yer alan tanrıçalardır. Zira tantracı Şakta geleneklerinde Şakti'ye ve onun tezahürleri olan tanrıçaya Durgā, Kālī, Lakṣmī ve Das Mahāvidyā²⁶ gibi çeşitli isimlerle tapınılmaktadır. Her bir tanrıça genellikle bağımsız ve güçlü birer varlık olarak tapınılan ancak birbirleriyle ilişkili olan tanrıçalardır. Bu tanrıçalar tāntrikalar için bir yandan evrensel enerjinin, ruhsal gücün ve farkındalığın farklı yönlerini ifade eder. Onlar tantracı ibadetin arkasında tüm tanrıçaların birleştiği, eşitlendiği Mahādevī'nin (Şakti) teolojik yaklaşımını belirtir. Nitekim Tantracılıkta özellikle tantracı Şakta geleneklerinde Şakti iki şekilde anlaşılır. İlkinde her şeyi kapsayan aşkın bir varlıktır. Bu açıdan tüm tanrılar, yarı tanrılar veya yaratılış biçimleri, Tanrıça'nın yalnızca görünümleri ve yayılımlarıdır.²⁷ Nihai gerçek olarak Şakti; Para Şakti şeklinde isimlendirilir.²⁸ İkincisinde ise Şiva ile ayrılmaz bir ilişkisi olan Şaktidir. Burada Şakti anne olarak her şeye kadir olduğu gibi hem bağımsız hem de kocasına bağlı eş olarak tezahür eder ve Şiva'ya tabi olur.²⁹ Bu bağlamda Şakti; Mahadevī, Sarasvatī, Lakṣmī, Durgā, Sundarī, Anna Purā şeklinde görüldüğü gibi Satī, Parvatī, Gaurī olarak Şiva'nın eşi ve Das Mahāvidyā ismiyle bilinen on bilgi tanrıçası şeklinde de görünür.

Diğer yandan Şakti yüce zaman veya büyük zamanı ifade eder. Dolayısıyla tanrıçalar Şakti'nin zamansız varlığına karşılık gelir. Onun kendiliğinden dökülmesi yaratıcı bir süreklilik olup farklı tezahürleri insan varoluşunun ve kozmik düzenin farklı cephelerini anlatır.³⁰

²⁶ Nirutra Tantra das mahāvidyādan Kālī, Tārā, Mahiṣa Mārdinī, Tvaritā, Durgā Vidyā, Sundarī, Bālā, Kamlā, Bhairvī olarak bahseder. Mahānirvāṇa Tantra'da Devī'den bahsederken onun Kālī, Tārinī, Şodadashī, Çhinna-mastakā, Bagalā, Bhairavī, Anna Pūrnā, Vāgdevī, Kamalālayā olduğundan söz eder (Nirutta Tantra 1., Mahānirvāṇa Tantra 4.13).

²⁷ Brooks, *The Secret of The Three Cities*, 73.

²⁸ Navjivan Rastogi, *The Krama Tantricism of Kashmir*, (Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 1996), 1/75, 76; John Woodroffe, *Introduction to Tantra Shastra*, (Madra: Vasanta Press, 1952), 15.

²⁹ Brooks, *The Secret of The Three Cities*, 73.

³⁰ Wendell Charles Beane, *Myth, Cult and Symbols in Śākta Hinduism*, (Leiden: E. J. Brill, 1977), 160.

Ayrıca Şakti tãntrika adaylarının ruhsal gelişimlerdeki ve deneyimlerdeki bilinç aşamalarının sembolü olarak görülür. Her tanrıça belirli bir tür mükemmellik (*siddhi*), kutsama veya farkındalığı sembolize eder ve bunları inanırlarına bahşeder. Örneğin tanrıça Kālī benliğin ve nihai gerçekliğin sınırsız, tam bilgisini ve benmerkezciliğin tüm sınırlamalarını aşan tamamen aydınlanmış bilinci ifade eder. Tanrıça Tārā fiziksel ve kişisel sınırlamaları tamamen aşmamakla birlikte daha yüksek veya genişletilmiş bir farkındalık durumunu simgeler. Tanrıça Bagalāmukhī ise tam odaklanmış bir bilinç durumuna anlatır ve gurunun temas kurduğu insanları doğrudan etkileyebilecek yoğunlaşmış irade ihsan eder.³¹

Şakti düşüncesi bağlamında ele aldığımız festivallerin merkezinde Durgā'nın ve Kālī'nin yer alması dikkat çekicidir. Daha önce belirttiğimiz üzere Durgā'ya ve Kālī'ye tapım Hindistan genelinde yaygın olmakla birlikte Bengal'de, Nepal'de ve Assam'da daha sık görülür. Özellikle Nepal'de ve Bengal'de tanrıçalara tapım genelde Hinduizm'in özelde Tantracılığın zengin ritüelleri ve mitolojik unsurları ile bütünleşir. Tanrıça Durgā gücü ve adaleti temsil ederken Kālī zamanın ve yıkımın sembolü kabul edilir. Onlar yaratılış, koruma ve yıkımın güçlerini temsil eder. Bu iki tanrıçaya adanan Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā bir yandan Hinduların tanrıçalara olan inançlarını pekiştirir. Diğer yandan toplu bir şekilde icra edildiğinden inanırlar arasındaki birlik ve dayanışmayı güçlendirir. Bu nedenle aşağıda Bengal'de ve Nepal'de bu iki tanrıçanın nasıl ele alındığına bakılacaktır.

Zamanın ve yıkımın sembolü Kālī, Bengal'in koruyucu tanrıçası kabul edilir. Kālī ile ilgili mitler, ritüeller ve ikonografiler geleneklere göre farklılık göstermekle beraber O, genellikle yaşamın karşıtlıklarını (yaratıcı-yok edici, iyi-kötü, yaşam-ölüm) kapsar. Zamanın döngüsellliğini, her şeyin geçiciliğini ve bu geçiciliğin ötesindeki gücü ifade eder. Örneğin o bir yandan kana susamış bir ifrit avcısı diğer yandan hastalıkları iyileştiren, tedavi edendir. Yine

³¹ David Kinsley, *Tantric Vision of the Divine Feminine, The Ten Mahāvidyas*, (Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 1998), 47.

ona hem ritüelde vahşi ve yıkıcı gücüyle ibadet edeni etkileyen korkutucu bir tanrıça hem her şeyi seven, koruyucu şefkatli bir “anne” olarak tapınılır.³²

Bengal'in tantracı eserlerinde Kālī'nin Dakṣiṇākālīkā, Siddhakālī, Guhyakālī, Bhadrakālī, Rakṣakālī, Smaṣankālī gibi biçimlerinden bahsedilir.³³ Düzenli bir şekilde Kālī'ye tapınılan ve ona adanan sayısız tapınak vardır. Kālī'ye adanmış tapınaklardaki ritüeller belirli bir yöntem ve hiyerarşi içinde gerçekleştirilen ibadetleri, yıllık ayinlerinde ateş (homa) kurban töreninden önce hayvan veya bitki kurban etmeyi içerir.³⁴ Kalkūta'daki Kālīghat tapınağı Kālī'ye tapımın önemli bir merkezi olup Kālī Pūcā festivalinin kutlandığı ana yerdir.

Gücün ve adaletin tanrıçası olarak Durgā Bengal ve Nepal'de çok önemli bir tanrıçadır. Ona düşmanları yok etmesi, sıkıntılardan kurtarması, maddi refah vermesi ve istenilen her şeyin elde edilmesinde kişiye yardım etmesi için tapınılır. Ayrıca tantracı düşünce ve uygulamalar Nepal'de merkezi bir rol oynar. Pāṣupatalar ve Śāktacı geleneğin Kālī Kula ekolü bu bölgede yoğun bir şekilde görülür. Şakti düşüncesinin yaygın olduğu Nepal'de Kālī'ye ilahi enerjinin ve canlılığın sembolü olarak tapınılır. Şakti olmadan Şiva'nın ceset olduğuna inanılır. Ülkenin her yerinde Kālī, Yoginī, Bhairavī gibi önemli tantracı tanrıçaların görüntüleri ve onlara ait tapınaklar vardır. Bu tanrıçaların kolayca memnun veya düşman edilebilecekleri yönünde yaygın bir inanış hâkimdir. Onlarla ilgili festivaller Tantra düşüncesine dayanır.³⁵

Nepal'de Śāktacılar belirli tanrıçalara yönelik ritüel ibadetin bir parçası olarak hayvanları kurban etme geleneğini takip eder. Görünmez gücün tecellileri olan bu ilahlar güçlerinin bir kısmını veya tamamını kendilerini bu şekilde teskin edenlere bahşederler. Böylece

³² Jeffrey J. Kripal-Rachel Fell McDermott, “Introducing Kālī studies”, *Encountering Kālī*, ed. Rachel Fell McDermott-Jeffrey J. Kripal, (London: University of California Press, 2003), 4.

³³ S. C. Banerji, *Tantra in Bengal*, (Delhi:Manohar Publishers, 1992), 180.

³⁴ Suchitra Samanta, *Kali in Bengali Lives*, (London: Lexington Books, 2021), 109.

³⁵ Trilok Chandra Majupuria, *Religions in Nepal: With Reference to Religions of Tibet and India*, (Katmandu: Majupurias, 2008), 218, 238, 239.

her şeyin yayıldığı yüce enerji kurbanlar tarafından desteklenir ve güçlendirilir.³⁶ Nitekim Nepal’de Aşvin (Eylül-Ekim) ayında Durgā’nın ifrit Mahiṣa’yı öldürdüğüne inanılır ve zafer günü olarak kutlanır. Durgā ile bağlantılı bir diğer festival ise Çaitra (Mart-Nisan) ayında gerçekleşir. Bu günde tanrıçaya hayvan kurban edilir.³⁷

3. Hayvan Kurban

Hinduizm’de kurban dini pratiğin temel bir parçasıdır. Kurban ibadetini ifade etmek için hediye, adak, sunu anlamına gelen bali³⁸ ile isteme, rica etme, yalvarma manasına gelen yacña³⁹ kelimeleri kullanılır.⁴⁰ Bu kelimeler tanrılara yahut tanrıçalara sunulan çeşitli ayinleri ve törenleri anlatır. Kurban ile onlara adak olarak sunulan değerli hediyelerin karşılığında onların lütuflarını alma, hayvanların ve bitkilerin bereketini sağlama, günahlardan arınma, evrensel düzenin korunmasına katkıda bulunma ve kutsal düzenle uyumlu bir yaşam sürdürme amaçlanır.

Kurban Veda öncesine kadar götürülmekle birlikte Veda döneminde ibadetin bir parçası haline gelmiş ve sistemleşmiştir.⁴¹ Dönemin kutsal metinlerinde kurban detaylı bir şekilde tarif edilmiştir. Kurban törenleri bir veya daha fazla brāhmaṇ (din adamı) tarafından

³⁶ Majupuria, *Religions in Nepal: With Reference to Religions of Tibet and India*, 103.

³⁷ Majupuria, *Religions in Nepal: With Reference to Religions of Tibet and India*, 225- 227, 239.

³⁸ Bali kelimesi hem küçük çaplı kişisel ibadetlerde hem de büyük festivallerdeki kurban ibadeti için kullanıldığından daha genel ve kapsayıcı bir terimdir. Tanrıçaya, ruhlara veya doğaüstü varlıklara sunulan kurbanları ifade eder.

³⁹ Genellikle yacña Veda dönemde uygulanan ateş aracılığıyla tanrılara sunulan kurban törenlerini ifade eder. Dini metinlerde detaylı bir şekilde açıklanan, karmaşık ritüel prosedürlerini ve duaları içerir. Bu ritüeller evrenin düzenini (dharma) korumak, kozmik düzene katkıda bulunmak ve tanrılardan çeşitli nimetler almak amacıyla yapılır. Yacñada sunulan kurban sunuları sade yağ, tahıllar, bitkisel ürünler ve bazen hayvanları içerir.

⁴⁰ Williams, *A Sanskrit-English Dictionary*, 723, 850.

⁴¹ Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Masatoğlu, Antik Çağın Sunakları: Rigveda’da Kurban ve İcrası, *Dini Araştırmalar*, 66 (2024), 39-63; Mehmet Masatoğlu, “RigVeda’da Kurban Fenomeni”, *Dinler Tarihi Yazıları-Prof. Dr. Mehmet Aydın’a Armağan*, ed. Durmuş Arık, Ahmet Aras, Cemil Kutlutürk, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2022), 295-305; Gavin Flood, “Introduction: A History of Hindu Practice”, *Hindu Practice*, ed. Gavin Flood, (Oxford: Oxford University Press, 2020), 13-17.

yönetilmiştir. Tören genellikle yağ, tütsü gibi çeşitli malzemelerin ateşe sunulmasını içermiştir.⁴² Bu törenler zamanla değişim göstermiş ve çeşitlenmiştir. Kurbanlarda adak ritüelin niteliğine, amacına, tapınılacak veya yakarılacak tanrıya ve adak yerine göre değişiklik göstermiştir. Günümüzde Hindu geleneğinde gerçekleştirilen kurban sembolik olup bölgeden bölgeye ve topluluktan topluluğa göre değişir. Bu ibadet daha çok Veda geleneğine göre yapılır. Veda geleneğine uygun olarak gerçekleştirilen kurban törenlerinde genellikle kutsal odun, sade yağ, susam, tahıl gibi bitkisel ürünler sunu olarak kullanılır.

Hindu geleneğinde hayvan kurbanı tanrılardan ziyade tanrıçalarla ilişkilendirildiğinden onlara sunulur.⁴³ Kurban ritüeli köyün tanrıçasını (gramadevtā) yatıştırmak, istilacı ifritlerin yenilgisini hatırlamak ve tanrıçanın zaferini kutlamak için yapılır.⁴⁴ Bu nedenle Hinduizm'de hayvan kurbanı söz konusu olduğunda tanrıçalar, onlarla ilgili mitler ve festivaller öne çıkar. Özellikle hayvan kurbanı Tantracılığın Şākta geleneğinde görülür.⁴⁵ Şakti, kurban ritüelinde tanrıça ile kurbanı sunan kişi arasındaki ilişkide ortaya çıkan güçtür. Şakti'nin doğası esnek ve değişken bir yapıya sahiptir. Bu nedenle tanrıça ile kurban arasında tam bir ayırım yoktur; ilişkileri, sürekli bir dönüşüm potansiyeli taşır.

Tanrıçanın hem kamuya açık hem de gizli ibadetlerine kendini adayan Şaktacı tãntrikalar uygulamaları ve ritüelleri ile dikkat çeker. Özellikle hayvan kurbanı Şaktacılığın Kālī Kula geleneğinde zorunludur. Zira Kālī'ye ve diğer Şaktacı tanrıçalarına tapınmada hayvan

⁴² Majupuria, *Religions in Nepal: With Reference to Religions of Tibet and India*, 10.

⁴³ Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism*, (USA: Cambridge University Press, 1966), 183, 184.

⁴⁴ David Kinsley, *Hindu Goddessess*, (Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2005), 205.

⁴⁵ Teun Goudriaan- Sanjukta Gupta, "Hindu Tantric and Şākta Literature", *A History of Indian Literature*, ed. Teun Goudriaan, (Germany: Otto Harrassowitz, 1981), 2/9; Banerjea, *Paurāṇik and Tãntric Religion*, 5; Hugh B. Urban, *The Power of Tantra*, (London and New York: I.B. Tauris, 2010), 52; Ernest A. Payne, *The Saktas*, (Mineola: Dover Publications, 1997), 25.

veya sebze kurban edilmesi metinlerinde görülür ve zorunlu kılınır. Efsane, mit ve kutsal kitaplarda yer alan çeşitli söylemlerde kurbanın güçlü etkisi vurgulanır ve bu ritüel hakkında çeşitli yorumlar yapılır.⁴⁶

Kurban ibadeti daha gizemli ve semboliktir. Kurban genellikle derin meditasyon tekniklerini, mantra kullanımını ve bazen toplumun normlarını zorlayan ritüelleri içerir. Bu nedenle geleneksel Hindu düşünce ve uygulamalarını devam ettirenler tarafından hayvan kurbanı aykırı unsurları barındıran bir eylem olarak görülür. Ancak kurban Tantracılıkta bir ritüel değil doğaüstü güçle iletişim kurmanın ve ondan yararlanmanın aracı kabul edilir. Ritüele katılanlar kurbanların kozmosun görünmez işleyişine katkı sağlayan bir tür enerji üretimi olarak görür. Kurbanda kullanılan mantralar, mantraların kullanıldığı ritüeller (nyāsa) ve diğer eylemler ileride bahsedileceği üzere görünmez kuvvete bağlanarak beden ve zihin aracılığıyla maddi dünyayı etkileyebilme, manevi arınma açısından önemlidir. Dolayısıyla kurban tanrının önünde teslimiyetten çok insanın evrensel güçlerle bağlantı kurabilme yeteneği olarak değerlendirilir.⁴⁷ Tantracılığın şaktiye, evrene ve kurbanı bakışı göz önünde bulundurulduğunda yapılan değerlendirmenin isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Kurban tanrıçanın bitmeyen susuzluğunu bastırmak için yapıldığı gibi kişisel ve ruhsal dönüşümü gerçekleştirmek için de icra edilir. Nitekim Tantracılıkta bireysel ruh *paşu* (hayvan) kelimesi ile ifade edilir. Bu kelime Tanrıça'ya bağlı ve sınırlı olan ruhları ifade eder. Kurban *paşunun* kendi gerçek doğasını fark etmesine ve Yüce Varlık'a yaklaşmasına aracılık eder. Kurban hayvanına indirilen her bir darbe *paşunun* bir başka ifadeyle ruhun şehvet, öfke, kibir, yanılğı gibi gerçek doğasını fark etmesine engel olan, kişiyi kısıtlayan duyguları yok etmeye yardımcı olur.⁴⁸ Şāktacılar Durgā Pūcā'da ve Kālī Pūcā'da hayvan kurban etmeyi günümüzde

⁴⁶ Samanta, *Kali in Bengali Lives*, 109.

⁴⁷ Vivienne Kondos, *Kali*, (Katmandu: Mandala Book Point, 2013), 42.

⁴⁸ Suchitra Samanta, "The 'Self-Animal' and Divine Digestion: Goat Sacrifice to the Goddess Kali in Bengal", *The Journal of Asian Studies*, 53/3, (1994), 793, 796, 799.; Samanta, *Kali in Bengali Lives*, 109.

devam ettirirler. Çünkü onlar kurbanı bireysel koşullara bakılmaksızın icra edilmesi gereken bir ibadet olarak kabul ederler.⁴⁹

Tantracılıkta hayvan kurbanıyla ilgili önemli bilgiler *Tantrasara*, *Mahānirvaṇa Tantra*, *Yogini Tantra*'da bahsedilmekle birlikte sistematik ve detaylı bir şekilde *Kālikā Purāṇa*'da bulunur. Burada kanlı kurban tantracı uygulamanın bir parçası olarak değerlendirilir. Metinde kurbanın dünyanın temeli ve kozmosun sürdürülmesi için zorunlu olduğu öne sürülür. Metne göre kanlı kurban gizli bir şekilde deneyimli bir tãntrika tarafından gerçekleştirilir. Özellikle tanrıça Çañdikā'yı ve Durgā'yı sakinleştirmek amacıyla yapılır. Kurban ritüeli sırasında "OM HṚṢ ŚṚṢ" mantrası eşliğinde kurbanın başına çiçek yerleştirilir. İcra eden kişi kuzeye, kurbanın yüzü doğuya dönük halde ritüel uygulanır. Hayvan, tanrıça tasvirinin üzerine ve etrafına kan fişkıracak biçimde konumlandırılır. Yaşamın özünü taşıyan kan toplumsal alanlarda, sokaklarda ve avlularda serbestçe akıtılır.

Metinde tanrıçaya sunulacak hayvanların listesi yapılır. Bu liste kuşlar, kaplumbağalar, timsahlar, balıklar, domuzlar, geyikler, kertenkeleler, bufalolar, keçiler, aslanlar ve kaplanlar gibi çeşitli hayvanları içerir. Zikredilen hayvanların her birinin tanrıçayı memnun etme düzeyleri sıralanır. Sunulacak hayvanların sağlıklı olmaları gerektiği vurgulanır. Ayrıca farklı kastlardan kişilerin kesmesi gereken hayvan türleri belirtilir. Kurban edilen hayvanın kanı kutsal ve arındırıcı bir özelliğe sahip olduğundan nektar olarak kabul edilir. Hayvanın eti ve başı ise Şiva tarafından yenildiği düşünülür. Bu yüzden uygulayıcının kurbanın başı ve kanı dışında kalan kısımlarını sunu olarak vermeleri önerilmez.

Kurban edilecek hayvanların listesinin yanında metin törende kullanılacak bıçakların bir listesini verir. Pala, kavisli bıçak, küçük bıçak, hançer ve hilal şeklinde bıçaklar en uygun araçlar olarak sunulur. Ayrıca kanın konulacağı kabın gümüş, bakır, altın, pirinç veya kil ola-

⁴⁹ McDermott Revelry, *Rivalry, and Longing for the Goddesses of Bengal: The Fortunes of Hindu Festivals*, 204.

bileceği ve kana tuz eklenmesi gerektiği belirtilir. Kurbanın genellikle Çaitra ve Aşvin aylarında, Durgā Pūcā festivalinde gerçekleştirildiği açıklanır. Hayvan kurbanının yanında festival sırasında kişinin kendi etini sunduğu şatrubali ve vairibali gibi ritüeller icra edilir.⁵⁰

Yukarıda ifade edildiği gibi festivallerde icra edilen hayvan kurban töreni ile bir yandan tanrıçanın ifritleri öldürmesi hatırlanırken ve kurban eylemi ile onun zaferi taklit edilirken diğer yandan tanrıça memnun edilir ve yatıştırılır. Bununla birlikte Tantracılıkta hayvan kurban etmenin önemli manalar taşıdığı düşünülür. Nitekim hayvan kurban etme dini erdem göstergesi kabul edilir. Bu eylem cennete ulaştırma yolu yahut daha yüksek bir yeniden doğuma sebep olarak görülür. Ayrıca tanrıçanın kurban aracılığıyla törendekilere güç verdiğine böylece daha iyi ve uzun yaşam ihsan ettiğine inanılır.

Kurban töreninin arkasındaki bir başka gizli anlam tanrıça ile kurban sunan arasındaki ilişkinin yalnızca fiziksel bir sunu ile sınırlı olmamasıdır. Kurban kişinin manevi bir arınma yaşamasını ve ruhsal olarak yeniden doğuşunu temsil eder. Bir başka ifadeyle bu eylem kurbanı sunan kişinin içsel dönüşümünü ve yeniden canlanmasını sağlayan bir araç olarak görülür.⁵¹

Kurban edilen bufalo, keçi, koyun gibi hayvanlar da çeşitli anlamları ihtiva eder. İlk olarak kurban edilen bufalo Hindu mitolojisinde Durgā ile savaştan kötü ruh veya ifrit olarak bilinen Mahiṣa'yı temsil eder. İkinci olarak ritüelde bufalonun kurban edilmesi Mahiṣa gibi yok edilmesi gereken bir düşmanın ve her türlü engelin, kötülüğün veya negatif gücün sembolik olarak ortadan kaldırılmasını ifade eder.⁵² Bununla birlikte sunulan kurbanlar insanın olumsuz ve zararlı duygularının somutlaşmış halleri olarak görülür. Zira insanın hayvani arzuları ve bitmek bilmeyen isteklerinin esiri olduğuna inanılır. Bu anlamda keçi şehveti, boğa

⁵⁰ Kālīkā Purāṇa 55. 1-22, 57.20, 67. 1-200; 71.20-22.

⁵¹ Axel Michael, "Blood Sacrifice in Nepal: Transformations", *Religion, Secularism And Ethnicity in Contemporary Nepal*, ed. David N. Gellner-Sondra L. Hausner, (New Delhi: Oxford University Press, 2016), 197.

⁵² Kondos, *Kali*, 41.

öfkayı ve koyun açgözlülüğü sembolize eder. Bu törenin amacı bu düşük tutkuları bilgi yoluyla tanrıçanın sunağında feda ederek ruhsal açıdan daha saf ve kutsal bir hale gelmektir. Bu süreç ibadet eden kişinin içsel olarak Tanrıça'yı kalbine yerleştirmesini ve gerçek anlamda ibadet etmesini sağlar. İbadet eden kişi kurbanı kendi düşük tutkularının somut bir örneği şeklinde görmeli ve dışarıda yapılan bu kurban iç dünyadaki arınmanın bir yansıması olmalıdır.⁵³ Kālī Pūcā gecesi hayvan kurbanı söz konusu olduğunda bu uygulama düşmana karşı zafer kazanma şeklinde görülür. Kurban yerine getirildiğinde gerekli olan gücün elde edildiği düşünülür.⁵⁴

Tantracılıkta hayvan kurbanı genellikle Bengal'de, Nepal'de ve Assam'da tanrıçaya adanmış tapınaklarda gerçekleşir.⁵⁵ Bu ibadet günlük ya da belirli günlerde uygulanmakla birlikte en çok Durgā Pūcā'da ve Kālī Pūcā'da görülür. Zira bahsedilen iki festivalde tanrıçaya muz, hindistan cevizi, elma, pirinç, tatlılar, çiçek (nar çiçeği, karanfil, kırmızı ebegümeci), kırmızı-sarı kıyafetler, kırmızı boya gibi sunular sunulmakla birlikte festivalin ana ibadetini keçi, bufalo gibi hayvanların kurban edilmesi oluşturur. Hayvanların kurban edilmesi sırasında tanrıça önünde akıtılan kan Bengal'de ibadetin zorunlu bir parçası olarak görünürken kan

⁵³ E. D. Koss, *An Alphabetical List of The Feasts And Holidays of The Hindus and Muhammadans*, (India: Superintendent Government Printing, 1914), 25.

⁵⁴ Kondos, *Kali*, 42.

⁵⁵ Nepal'deki tapınaklarda Tanrıça'ya bir veya birkaç hayvan kurban etmek ibadetin bir parçasıdır. Hayvan kurban etme ritüeli dalitler (dokunulmazlar) de dahil olmak üzere çeşitli kast ve etnik gruplara mensup Nepallilerin sosyal yapılarında ve kozmolojik inançlarında köklü bir yer tutar. Nepal'de tanrı veya tanrıça için kan sunmanın daha iyi bir yaşam ve daha yüksek bir reenkarnasyon aşamasına ulaşmada, kişinin ve temsil ettiği grupların (aile, klan, guṭhī veya krallık) refah ve gücünü artırmada aynı zamanda kötülüklerden korunmada belirleyici olduğuna inanılır (Chiara Letizia- Blandine Ripert, "Not in The Name of Dharma", *Animal Sacrifice, Religion and Law in South Asia*, ed. Daniela Berti-Anthony Good, (London: Routledge 2024, 3). Yine Nepal'in dağlık alanlarında ikamet eden Lhomiler belirli günlerde hayvan kurban etme geleneğini sürdürür. Nitekim Mayıs'ta ve Ekim'de hasattan önce her köyde düzenlenen özel bir ritüelde üç koyunun kurban edilmesi âdettendir (Majupuria, *Religions in Nepal With Reference to Religions of Tibet and India*, 107). Bengal'de ise hayvan kurbanı tanrıça Kālī'ye adanır. Sevilen birinin hastalıktan kurtulması için uğurlu günler olan salı ve cumartesi günleri ve her gün yetmiş hayvan sunulur. Kālīghat tapınağında günlük olarak tek bir kurban edilir. Hayvanın eti daha sonra pişirilir ve bhog olarak günlük yiyecek sunusunun bir parçası olarak tanrıya sunulur. Bunun bir kısmı daha sonra satın alınır ve ibadet edenler tarafından ilahi kutsanmış yemek (prasad) olarak yenilir (Samanta, *Kali in Bengali Lives*, 110).

sunumu doğuştan gelen saflık kavramına ters düşmesi nedeniyle geleneksel Hindu düşüncesini takip edenler tarafından bu tür uygulamalar genellikle şüpheyile değerlendirilir.

On gün süren Durgā Pūcā festivalinin sekizinci gününde tanrıçanın ifrit Mahiṣa'yı öldürdüğüne inanılır. Bu nedenle hayvan kurbanı festivalin sekizinci gününde icra edilir. Genellikle keçi bazen de bufalonun yer aldığı hayvanlar kurban edilir. Kalkūta'daki Kālīghat gibi tanrıçaya adanmış tapınaklar ziyaret edilir. Nepal'de⁵⁶ de hayvan kurbanı çoğunlukla Durgā Pūcā sırasında yapılan ritüelde gerçekleşir. Bu dönemde neredeyse her Hindu ailesi bufalo, keçi, koyun, tavuk veya ördek kurban eder.⁵⁷ Bu hayvanlar arasında en yaygın olanı ise siyah keçinin tanrıçaya sunulmasıdır.⁵⁸

Durgā Pūcā festivalinden yaklaşık üç hafta sonra kutlanan Kālī Pūcā festivalinde de hayvan kurban edilir. Bu festivalde hayvan kurbanı genellikle gece yarısı gerçekleştirilen bir ritüeldir. Yaklaşık iki yüz keçi kurban edilir.⁵⁹ Özellikle Kālīghat tapınağında tanrıçaya keçi, bufalo gibi hayvanlar sunulur.⁶⁰ Nepal'deki Kālī Pūcā'da pek çok hayvan hem tapınaklarda hem de Hindu ailelerinin evlerinde bulunan ibadete ayrılmış odada Kālī'nin öfkeli ve korkunç biçimlerine kurban edilir. Törenin en kritik noktası kurbanın tek bir darbe ile öldürülmesinin gerektiğidir.⁶¹ 1980'lerde Kālī üzerine araştırma yapmak için Bengal'e giden McDermott Kālī Pūcā zamanı yüz seksen keçinin gece yarısı tanrıça Kālī için kurban edildiğini aktarır.⁶²

⁵⁶ Nepal'de Durgā Pūcā festivali 8. yüzyılın ortalarından itibaren Gorkhali yöneticileri tarafından desteklenmiştir. Bu liderler festivaldeki kanlı kurban uygulamasını korumuş ve yaygınlaşmasına neden olmuştur (Letizia-Ripert, "Not in The Name of Dharma Animal Sacrifice", 3). Onların hayvan kurbanını sistemli ve düzenli bir şekilde yerine getirmesi ve festivalin yöneticiler tarafından desteklenmesi festivalin savaççı sınıfı kṣatriyalara ait bir ritüel olarak anlaşılmasına neden olmuştur. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Zotteron Astrid, *The Reorganisation a State Festival.* In *Studies in Historical Documents from Nepal and India*, ed. Simon Cubelic-Axel Michals, Astrid Zotter, (Heidelberg: Heidelberg University Publishing, 2018) 493–531.

⁵⁷ Michael, "Blood Sacrifice in Nepal: Transformations", 196; Ray, *Durga Puca*, 9.

⁵⁸ Kondos, *Kali*, 41.

⁵⁹ David Kinsley, *Tantric Vision of the Divine Feminine, The ten Mahāvidyas*, 110.

⁶⁰ Samanta, *Kali in Bengali Lives*, 110; Ward, *A View of The History, Literature, and Religion of The Hindoos*, 97.

⁶¹ Kondos, *Kali*, 16.

⁶² McDermott, *Revelry, Rivalry, and Longing for the Goddesses of Bengal: The Fortunes of Hindu Festivals*, 202.

Zikredildiği üzere her iki festivalde tanrıçaya hayvan kurbanı sunulur. Kurban edilen hayvan horoz, keçi, güvercin veya bufalodur.⁶³ Kurban töreni gerçekleşmeden önce kurbanı saygı gösterilir, üzerine su serpilerek kurban arındırılır.⁶⁴ Eğer hayvan koyun ya da keçi ise görevli brāhmaṇ onu nehirde ya da evde yıkadıktan sonra sol elini alnına koyar, boynuzlarını ve alnını kırmızı boyayla işaretler ve bir mantra okuyarak onu tanrıçaya şöyle sunar: “*Ey Tanrıçal Bu keçiyi sana kurban ediyorum. Senin cennetinde yaşayabileyim.*” Daha sonra kurbanın kulağına bir mantra okur, boynuna çiçekler takar ve başına su serper.⁶⁵ Kurbanın titremesi onun tanrıça tarafından kabul edildiğine ve kurban edilmeye razı olduğuna işaret olarak kabul edilir.⁶⁶ Kurbanın başının tek vuruşta vurulmasına özellikle dikkat edilir. Bu amaçla en keskin kılıçlar kullanılır ve güçlü, kuvvetli kişiler seçilir.⁶⁷ Kurban etme eylemi gerçekleşirken ikinci bir darbe gerekli olursa bu durum ciddi bir uğursuzluk olarak kabul edilir.

Nepal’de kurbanların başlarını kesmekle görevlendirilen erkekler demircilere benzeyen özel bir kastı oluşturur. Pek çok yerde demirciler bu amaçla çalıştırılır.⁶⁸ Kurban kesmenin özel bir saati vardır. Bu saat astrolojik hesaplamalarla belirlendiği için yıldan yıla değişiklik gösterebilir.⁶⁹ Kurban töreninde kurbanı sunan kişi tanrıçaya üç önemli eylem aracılığıyla

⁶³ Zotter göre Nepal’de Durgā Pūcā festivali sırasında kurban hayvanı olarak bufalo kesimi ve kurban etinin yenilmemesi ilk başta toplumdaki kast ayrımını yansıtır. O bu düşüncesini Hindu dini geleneğinde bufalonun aptallık, kötü şans, hastalık, ölüm ve şeytanlarla ilişkilendirilmesine, saf olmayan bir hayvan olarak kabul edilmesine dayandırır. Bununla birlikte geleneksel dini düşüncenin dışında gelişen dini anlayışta bufaloya tam zıt bir anlam yüklendiğinden söz eder. Bu doğrultuda bufalo ibadet nesnesine dönüşür. Tantracı anlatılarda onun hikayesi bir bağlılık ve kurtuluş sembolü olarak sunulur. 18. yüzyılda yöneticilerin yürüttüğü politikalar ile bufalo hakkındaki bu olumu düşünce ve bu onun kurban hayvanı olarak sunulduğu Durgā Pūcā’da ön plana çıkar. Bunun sonucunda bufalo kurban etme kşatriya sınıfının ritüeli olarak görülmeye başlar. Yine de kurban etini tüketme yüksek kast için kaçınılması gereken yiyecek olmaya devam eder. (Astrid Zotter, *Who Kills The Buffalo, Nine Nights of Power*, ed. Ute Hüskén, Vadhu Narayan-Astrid Zotter, (Albany: Suny Press, 2021), 197-210.

⁶⁴ Letizia- Ripert, “*Not in The Name of Dharma*”, 3.

⁶⁵ Ward, *A View of The History, Literature, and Religion of The Hindoos*, 69, 70.

⁶⁶ Letizia- Ripert, “*Not in The Name of Dharma*”, 3.

⁶⁷ Abhay Charan Mukherji, *Hindu Fast and Feast*, (Allahabad: The Indian Press, 1918), 141.

⁶⁸ Nepal’de kurban olarak hayvan yerine su kabağı da kullanılmaktadır. Festival günü tanrıçanın huzurunda su kabağı kılıçla kesilir. Kılıcın kullanılması yalnızca sahte bir kurban sunumunda bile olsa vazgeçilmezdir. (S. Sivvananda, *Hindu Fast&Festival*, (India: The Divine Life Society, 2002), 141, 142.

⁶⁹ Mukherji, *The Hindu Fast And Feast*, 142.

bağlanır. İlk olarak *devī kavaçam* mantrasını okur.⁷⁰ İkinci olarak kurbanda kullanılacak kılıcı kullanır. Üçüncü olarak kurbanda yaklaşıp.⁷¹ Kişi *devī kavaçam* mantrası ile dokuz Durgā veya sekiz Matrākāyī çağırarak bedeni için bir tür koruyucu kalkan oluşturur. Bu tanrıçalar bir yerin savunucu, koruyucu varlıkları olduğu gibi bir kişinin korunmasında rol oynarlar. Tanrıçanın güçlerinin insan kullanımını için temasa geçmesi kesme aletinde de görülür. Nepal’de bu genellikle bir bıçak (khukuri) Bengal’de ise ay kılıcı (çandrahās) veya paladır. Bunlarla tanrıçanın varlığı en uç noktaya çağırılır.⁷²

Tanrıçanın (şakti) varlığıyla güçlendirilen kişi tarafından özel olarak hazırlanmış bıçak kullanılarak arındırılmış ve kutsal hale getirilmiş keçi kurban edilir. Ardından aile geleneğine uygun olarak kurbandan bir parça alınır ve kanı hızlıca bir *yantra*, bir heykel veya çömlek üzerine serpilir. Bundan sonra Kālī’nin gücünü çağırarak amacıyla kurbanın kanı ailenin tanrısı, kişisel tanrı ve kutsal aletler gibi ikincil konumda olan yüce varlıkların ve sembollerin üzerine dökülür. Daha sonra kurbanın kanı alına sürülür. Yıkıcı güçlerin (hem erkek hem de dişi) en şiddetlisinin çağırıldığı tantracı homa ritüeli gerçekleştirilir. Ritüel pratiklerine katılabilmesi için üyeliğe kabul törenini (dikṣā) tamamlamış erkekler tarafından hayvanın belirli parçaları tapınak odasında pişirilir. Bu yemek kurbanı veren kişi yahut kurbanı destekleyen kişi, onun ailesi, klanı veya kast grubu tarafından yenilir.⁷³ Buna mahāprasād denilir.⁷⁴

Bengal’deki Durgā Pūcā sırasında icra edilen hayvan kurbanı Nepal’dekine benzer şekilde gerçekleşir. Kurbanda kullanılacak alet üzerine kabul töreninden geçmiş kişilere verilen

⁷⁰ Devī kavaçam etrafındaki olumsuz titreşimleri etkisiz hale getiren güçlü bir ilahi olarak kabul edilir. Kişiyi kötü ruhlardan koruyan bir zırh görevi gördüğü düşünülür. İlahide vücudun farklı bölgelerine bağlı Devī’nin farklı isimlerinden bahsedilir. Her ismin kendine has bir niteliği ve enerjisi vardır. Bu isimler ve formlar yakından ilişkilidir. Durgā Pūcā sırasında bu ilahi söylemek popülerdir. (The Art of Living, “Significance and of lyrics Devi Kavacham”, (Erişim, 04Temmuz 2024).

⁷¹ Kondos, *Kali*, 40.

⁷² P. Ghosha, *Durga Puca*, (Kalküta: Hindoo Patriot Press,), 187, 63.

⁷³ Kondos, *Kali* 41; Letizia- Ripert, “Not in The Name of Dharma”, 3.

⁷⁴ Kondos, *Kali*, 42.

mantralar yazılarak kutsanır. Görevli brāhmaṇ kesim aletini kurbanın boynuna takar. Kurbanı kutsama olarak bir çiçek sunduktan sonra kurbanı icra edecek kişinin eline bu alet verilir. Söz konusu kişi bir demirci bazen de bir brāhamaṇdır. Kurbanın gövdesi bir tarafta başı diğer tarafta kalacak şekilde ayarlanmış olan direğe yerleştirilir. Kurbanı yakın bir yerde muz yaprağının üzerine kil bir kap hazır edilir. Daha sonra demirci bir vuruşta kurbanın başını keser. Kurbanı kesmeye yardımcı olan kişi kurbanın gövdesini tutarken kanı kaba ve muz yaprağının üzerine akıtır. Kurbanı sunan kişi Durgā'ya et sunmak niyetinde değilse kurbanın boynundan küçük bir parça kesilir ve muz yaprağının üzerine koyulur. Hayvanın başı tanrıçanın heykelinin önüne bırakılır.⁷⁵ Daha sonra görevli brāhamaṇ tarafından tanrıçaya sunulan sunularla ilgili bazı mantralar tekrarlanır. Bunlar muz yapraklarının üzerine düşen kanla birlikte tanrıçaya sunulur. Daha sonra dört parçaya bölünerek Durgā'ya hizmet eden dört tanrıçaya takdim edilir. Törenin ardından kurban yerinde biriken kanın toprakla karışmasından oluşan çamur vücutlara sürülür ve orada öfkeli danslar sergilenir. Müstehcen içerikli şarkılar söylenir ve tanrıçanın heykellerinin sergilendiği çadırlar ziyaret edilir.⁷⁶ Kurbanın boynuzu tapınağa gönderilir, derisi deri işçilerine verilir, ayaklarından çorba pişirilir. Başı dokuz parçaya bölünerek Nava Durgā tapınaklarına gönderilir. Kurban eti ibadete katılanlar arasında dağıtılır.⁷⁷

Sonuç

Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā Hinduizm'in en önemli festivalleridir. Özellikle Durgā Pūcā neredeyse tüm Hindistan'da kutlanan büyük festivallerden biridir. Her ne kadar Divalī'den bir gün önce kutlanıldığından Kālī Pūcā bu festivalin gölgesinde kalsa da Hinduların nazarında en az Divalī kadar önemli bir yere sahiptir. Durgā Pūcā tanrıça Durgā'ya Kālī Pūcā'da tanrıça

⁷⁵ Kurbanla ilgili videoları incelemek için bkz. Facebook, "Patha Bali on the occasion of Maha Navami Puja", (Erişim, 05 Temmuz 2024).

⁷⁶ Ward, *A View of The History, Literature, and Religion of The Hindoos*, 69-72.

⁷⁷ Michael, "Blood Sacrifice in Nepal: Transformations", 203, 206.

Kālī'ye olan derin bağlılığı, adanmışlığı ve onların ilahi güçlerinin ve enerjilerinin yüceltilmesini ifade eder. Söz konusu festivallerde iki hususun dikkat çektiği görülür. Bunlardan ilki festivallerin tanrıça merkezli olması ikincisi ibadetin merkezinde hayvan kurbanının yer almasıdır. Her iki konu tantracı unsurlara işaret etmektedir. Zira tanrıça Tantracılıkta şaktinin bir tezahürü olarak kabul edilir. Evrensel enerjinin, ruhsal gücün ve farkındalığın farklı biçimlerini ve yönlerini ifade eder. Bununla birlikte Şakti evrenin döngüsellliğini, değişimini ve dönüşümü sağlar. Bu Şakti'nin bir tezahürü olarak Kālī evrenin yıkıcı ve dönüşümü gücünü temsil eder. Onun bu temsili zaman üzerinden ele alınır. Zira zamanın her şeyi yok ederek yeni bir varlığı veya durumu ortaya çıkardığı gibi Kālī de zamanı ve yıkımı kontrol ederek yeniden doğumun ve yaşamın kaçınılmaz olduğunu gösterir. O, yanlışları ve sınırlamaların yıkarak öz varlığın ortaya çıkmasını sağlar. Dolayısıyla festivallerde Durgā'ya ve Kālī'ye tapım tüm tanrıçaların bir olduğu evrensel enerji ve aşkın varlığa işaret eder.

Her iki festivalde tanrıçaya hayvan kurban edilmesi tapınılan tanrıçanın yüceltilmesi, yatıştırılması ve onun koruyucu güçlerinin kazanılması için yapılan önemli bir ibadettir. Her ne kadar hayvan kurbanı Hinduizm'in ahimsa (zararsızlık, şiddetsizlik) ilkesiyle çelişiyor gibi görünse de Tantracılığın bu ibadeti uygulama ve mana bakımından farklı şekilde ele aldığı görülür. Tantracı uygulamalarda amaç tāntrikanın ruhsal dönüşümünü sağlamak olduğu için hayvan kurbanı ruhani arınma ve ilahi enerji ve güce (şakti) odaklanma aracı olarak kabul edilir. Nitekim kurban tantracı düşüncede paşunun yani sınırlı bireysel ruhun bir sembolüdür. Kurban bireyin egosunun ve dünyevi arzularının terk edilmesini temsil eder. Bu nedenle kurban kişinin olumsuz ve zararlı duygularının, düşüncelerinin somut bir yansımasıdır. Bireysel ruhun bu sınırlamalardan kurtulmasını ve daha yüksek bir bilinç düzeyine ulaşmasını, ruhsal dönüşüm yaşayarak manevi saflığa ulaşmasını sembolize eder. Kısaca hayvan kurbanı ahimsa ilkesinden bir sapma olarak değil ruhsal tekamülde bir gereklilik ve enerji dönüşümü aracı olarak düşünülür.

Çalışmamızın ana temasını oluşturmamakla birlikte hem festivale hem uygulanan kurban ibadetinde farklı kasttan kişilerin katılması dikkat çeken bir başka husustur. Nitekim Kurbanı kesmekle görevlendirilen kişiler demirci kastına mensuptur. Kami ismiyle bilinen bu grup khukuri gibi aletler yapmada ustadırlar. Demirciler özellikle Nepal'de düşük bir sosyal statüde kabul edilirler. Bununla beraber Zotter "*Who Kills The Buffalo*" adlı çalışmasında Durgā Pūcā festivalinde askeri sınıfın ve yöneticilerin hayvan kurbanını nasıl desteklediğinden söz eder. Yine Chiara Letizia- Blandine Ripert, "*Not in The Name of Dharma*" başlıklı araştırmasında festivale çeşitli kast ve etnik grupların katıldığından bahseder. Tüm bunlar hem yüksek hem düşük kasttan kişilerin böylesine kutsal bir görevde yer alması Tantracılığın tüm kastlara açık bir anlayışını yansıtır.

Sonuç olarak festivallerin merkezinde tanrıçanın yer alması, hayvan kurbanının tanrılardan ziyade tanrıçalara sunulması, hayvan kurbanının tãntrikalar tarafından devam ettirildiği göz önünde bulundurulursa Durgā Pūcā ve Kālī Pūcā'da tanrıçanın (şakti) ve tanrıçaya adanmışlığı simgeleyen hayvan kurbanının tantracı bir unsur olduğu kanaatindeyiz. Bununla birlikte festivallerin yoğun bir şekilde kutlandığı bölgelerdeki tãntrikaların (Nepal, Bengal) çok olması tespitlerimizi doğrular niteliktedir.

Kaynaklar/References

- Āpṭe, Vāman Śivrām. Sanskr̥t-Hindī Koṣ. Varanasi:Çaukhambā Vidyābhavan, 2012.
- Astrid, Zotteron. “The Reorganisation a State Festival.” In Studies in Historical Documents from Nepal and India. ed. Simon Cubelic, Axel Michaels, Astrid Zotter. 493-531. Heidelberg: Heidelberg University Publishing, 2018.
- Bahadur, Om Lata. Book of Hindu Festivals and Ceremonies. New Delhi: UBSPD, 2000.
- Bana. Kādambarī. çev. C. M. Ridding. London: Royal Asiatic Society, 1896.
- Bāṇa, Harshacharita. çev. E. B. Cowell-F. W. Thoas. London: The Royal Asiatic Society, 1897.
- Banerjea, Jitendra Nath. Paurāṇik and Tāntric Religion. Calcutta: University of Calcutta, 1966.
- Banerji, S. C. Tantra in Bengal. Delhi: Manohar Publishers, 1992.
- Beane, Wendell Charles. Myth, Cult and Symbols in Śākta Hinduism. Leiden: E. J. Brill, 1977.
- Bhattacharya, Benoytosh. Jayākhyā Samhitā. Baroda: Oriental Institute, 1931.
- Bhavabhūti. Mālatī Mādhva, çev. H. H. Wilson. Calcutta: Elysium Press, 1901.
- Blurton, T. Richard. Bengali Myths. London: The British Museum Press, 2007.
- Brooks, Douglas Renfrew. The Secret of The Three Cities. USA: The University of Chicago Press, 1990.
- Chakravarti, Chintaharan. The Tantras Studies on Their Religion and Literature. Calcutta: Punthi Pustak, 1963.
- Deveci, Beyza Aybike. “Hinduizm’de Durgā Pūcā’nın Yeri ve Önemi”. V. Lisansüstü Çalışmalar Kongresi. ed. Ümit Güneş, Eyüp Sami Yavaş. 211-223. İstanbul: İlem, 2016.
- Fleet, John Faitfull. Corpus Inscriptionum Indicarum. Calcutta: Superintendent of Government Printing, 3/1888.
- Flood, Gavin. An Introduction to Hinduism. USA: Cambridge University Press, 1966.
- Flood Gavin. “Introduction: A History of Hindu Practice”, Hindu Practice, ed. Gavin Flood. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Ghoshā, P.. Durgā Puca. Kalkūta: Hindoo Patriot Press, 1871.
- Goudriaan, Teun. “Indroduction, History and Philosophy”, Hindu Tantrism. Leiden/Köln: E. J. Brill, 1979.
- Goudriaan, Teun – Gupta, Sanjukta. “Hindu Tantric and Śākta Literature”. A History of Indian Literature, ed. Teun Goudriaan, 2. Cilt. Germany: Otto Harrassowitz, 1981.
- Joshi, Munish Chandra. “Historical and Iconographic aspects of Śākta Tantrism”. The Roots of Tantra. ed. Katherine Anne Harper-Robert L. Brown. State University of New York Press, USA, 2002.
- Jones, Constance A.- Ryan, D.. Encyclopedia of Hinduism, 308-309. USA: The Rosen Publishing Group, 2007.
- A. Jones, Constance. “Dassain”. Religious Celebrations. ed. J. Gordon Meltor-James A. Beverley, Christopher Buck- Constance A. Jones, 1. Cilt. 239-241. California: ABC-CLIO, 2011.

- Kāmandakīyah, Nītisārah Mudrayitva Prakaṣitah, 1912.
- Kālīkā Purāṇa. çev. Biswanarayan Shastri. Delhi: Indra Gandhi National Centre for Arts, 1994.
- Kālīkā Purāṇa, ed. ve çev. Acharya Mrityunjav Tripathi, Navshakti Prakashan, Varanasi 2006.
- Karataş, Hüsamettin. “Tantrikve Ezoterik Dini Geleneklerde Mandala”, *Journal of History School*, 43 (2019), 1768-1786.
- Kinsley, David. *Tantric Vision of the Divine Feminine, The Ten Mahāvidyas*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 1998.
- Kinsley, David. *Hindu Goddessess*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2005.
- Kripal Jeffrey J.- McDermott, Rachel Fell. “Introducing Kālī studies”. *Encountering Kālī*. ed. Rachel Fell McDermott-Jeffrey j. Kripal. London: University of California Press, 2003.
- Kondos, Vivienne. *Kali*. Katmandu: Mandala Book Point, 2013.
- Koss, E. D..*An Alphabetical List of The Feasts And Holidays of The Hindusand Muhammadans*. India: Superintendent Government Printing, 1914.
- Koyhare, Balaji Sitaram. *Hindu Holidays*. Bombay: The Times Press, 1904.
- Letizia Chiara- Ripert Blandine, “Not in The Name of Dharma”, *Animal Sacrifice, Religion and Law in South Asia*, ed. Daniela Berti-Anthony Good, London: Routledge 2024.
- Lorenzen, David N.. “Early Evidence for Tantric Religion”, *Root of Tantra*, ed. Katherine Anne Harper- Robert L. Brown, 25-39. USA: State University of New York Press, 2002.
- Majupuria, Trilok Chandra. *Religions in Nepal: With Reference to Religions of Tibet and India*. Katmandu: Majupurias, 2008.
- Mahānirvāṇa Tantra. çev. Arthur Avalon. London: Luzac&Co, 1913.
- Masatoğlu, Mehmet. “Antik Çağın Sunakları: Rigveda’da Kurban ve İcrası”. *Dini Araştırmalar*, 66/1. (2024), 39-63. <https://doi.org/10.15745/da.1445184>
- Masatoğlu, Mehmet. “Rigveda’da Kurban Fenomeni”. *Dinler Tarihi Yazıları-Prof. Dr. Mehmet Aydın’a Armağan*. ed. Durmuş Arık, Ahmet Aras, Cemil Kutlutürk. 295-305. Ankara: Berikan Yayınevi, 2022.
- McDermott,Rachel Fell. *Revelry, Rivalry, and Longing for the Goddesses of Bengal: The Fortunes of Hindu Festivals*. New York: Colombia University Press, 2011.
- Michael, Axel. “Blood Sacrifice in Nepal: Transformations”. *Religion, Secularism And Ethnicity in Contemporary Nepal*. ed. David N. Gellner-Sondra L. Hausner. 192-226. New Delhi: Oxford University Press, 2016.
- Murdoch, John. *Hindu and Muhammadan Festivals*. New Delhi: Asian Education Services, 1991.
- Oğuz Mehmet- Karataş Hüsamettin. “Budizm’de Mandala Anlayışı ve Mandala Çeşitleri”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 31 (2021), 177-199.
- Oğuz-Mehmet-Karataş Hüsamettin. “Hint Dini Geleneginde Mandala Ritüel İlişkisi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 122 (2021), 574-596.
- Padoux, André. *The Hindu Tantric World*. USA: The University of Chicago Press, 2017.

- Parpola, Asko, *The Root of Hinduism*. UK: Oxford University Press, 2015
- Payne, Ernest A. *The Saktas*. Mineola: Dover Publications, 1997.
- Ray, Sauresh. *Durga Puca*. Callington: Religious And Moral Education Press, 1990.
- Rastogi, Navjivan. *The Krama Tantricism of Kashmir*. 1. Cilt. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 1996.
- Rodrigues, Hillary Peter. *The Liturgy of Durga Puca Withinter Pretations*. New York: State University of New York Press, 2003.
- Samanta, Suchitra, *Kali in Bengali Lives*. London: Lexington Books, 2021.
- Samanta, Suchitra. "The 'Self-Animal' and Divine Digestion: Goat Sacrifice to The Goddess Kali in Bengal". *The Journal of Asian Studies*. 53/3. (1994). 779-803.
- Sivananda, S.. *Hindu Fast&Festival*. India: The Divine Life Society, 2002.
- Urban, Hugh B.. *The Power of Tantra*. London and New York: I.B. Tauris, 2010.
- Varahamihira, *Bṛhat Saṃhitā*. çev. Panditabhushana V. Subrahmanya Sastri- V. B. Bangalore: Soobbiah&Sons, 1946.
- Ward, William. *A View of The History, Literature, and Religion of The Hindoos*. Madras: Law Bookseller and Publishers, 1863.
- Williams, Monier. *A Sanskrit-English Dictionary*. London: The Clarendon Press, 1964.
- Wilkins, W. J.. *Modern Hinduism*. New York: Welford&Co., 1887.
- Woodroffe, John. *Introduction to Tantra Shastra*. Madra: Vasanta Press, 1952.
- Zotter, Astrid. "Who Kills The Buffalo", *Nine Nights Of Power*, ed. Ute Hüsken, Vadhu Narayan, Astrid Zotter. Albany: Suny Press, 2021.
- The Art of Living, "Significance and of lyrics Devi Kavacham". Erişim, 04 Temmuz 2024. <https://www.artofliving.org/in-en/significance-and-lyrics-devi-kavacham>
- Facebook, "Patha Bali on The Occasion of Maha Navami Puja". Erişim, 05 Temmuz 2024. <https://www.facebook.com/AmitabhBJP/videos/patha-boli-goat-sacrifice-on-the-occasion-of-maha-navami-puja-joy-maa-durga/349174190504774/>
- Unesco, "Durga Puja in Kolkota". Erişim, 17 Ekim 2024. <https://ich.unesco.org/en/RL/durga-puja-in-kolkata-00703>

